10.4.2025

Sivistysvaliokunnalle

Asia: Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle

Viite: E 8/2025 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen lausunto valtioneuvoston selvityksestä Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle

Tiivistys Arenen lausunnosta:

Ammattikorkeakoulut tuottavat ratkaisuja Euroopan ongelmiin: Ammattikorkeakoulujen soveltava TKI-toiminta tuottaa uusia ratkaisuja Euroopan yhteisiin haasteisiin ja muuttaa tieteellisiä tutkimustuloksia yhteiskunnallisiksi hyödyiksi ja vaikuttavuudeksi. Vahva teollisuuspolitiikka tarvitsee rinnalleen aktiivisen korkeakoulusektorin kumuloimaan tietoa ja osaamista.

Tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma (FP10): Ammattikorkeakoulujen kannalta on ensisijaisen tärkeää, että tutkimukseen, innovaatioihin ja koulutukseen tehdään rohkeita panostuksia, jotta Eurooppa saavuttaa kilpailukykykompassin mukaiset tavoitteet**. Eurooppa tarvitsee korkeakoulujen näkökulmasta pitkäjänteisen ja budjetiltaan kunnianhimoisen tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman (FP10)**. Jos FP10 integroitaisiin osaksi kilpailukykyohjelmaa, on riskinä laadun, kilpailullisuuden ja tutkimusyhteistyön heikkeneminen.

Yhteiskunta- ja ihmistieteet eivät saa unohtua: Euroopan kestävän kilpailukyvyn kannalta tulee tukea myös uusia innovaatioita ja yhteiskunta- ja ihmistieteiden aloja, jotka ovat heikosti painotettuna kompassissa. Komissio suuntaa rahoitusta nyt vahvasti teknologia- ja teollisuussektorille, mutta teknologioiden käyttöönotossa ja soveltamisessa on myös käytännönläheinen ja sovellettavuuden ulottuvuus, joissa ammattikorkeakoulujen vahvuudet pääsevät käyttöön.

Eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) toimintapoliittinen ohjelma vuosille 2025–2027: On tärkeää, että EU:n **TKI-politiikan ja koulutuspolitiikan välisille synergioille** on omistettu oma ERA-toimi. Seuraavan monivuotisen rahoituksen tulisi tukea eurooppalaisia yliopistoyhteenliittymien ja allianssien kokonaisvaltaista kehitystä, mukaan lukien TKI-ulottuvuus.

Osaaminen: Suomella voisi olla **aktiivinen ja kunnianhimoinen rooli eurooppalaisten osaamis- ja koulutustason nostossa**. Näitä tavoitteita tulisi pystyä edistämään myös kotimaassa riittävillä panostuksilla korkeakoulutukseen.

Koheesiopolitiikka ja sen rahoitus: Ammattikorkeakouluille rakennerahastot ovat merkittävässä osassa niiden TKI-rahoitusta. On tärkeää varmistaa, että Suomi saa koheesiorahoitusta myös jatkossa ja huolehtia samalla, että se kehittää Suomen kilpailukykyä ja elinvoimaa.

Arenen lausunto kokonaisuudessaan:

Tausta

EU pyrkii nyt voimakkaasti talouskasvuun ja tuottavuusvajeen kuromiseen suhteessa Kiinaan ja USA:han. Tavoitteena on varmistaa, että tulevaisuuden teknologiat, tuotteet ja palvelut keksitään, tuotetaan ja markkinoidaan EU:ssa. Kilpailukykykompassi asettaa strategiset linjaukset ja raamit tämän tavoitteen saavuttamiseksi toimien uuden komission tiekarttana.

Vuosien 2024–2029 strategisen ohjelman tavoitteena on helpottaa ja nopeuttaa liiketoimintaa sekä turvata Euroopan vauraus. Kilpailukykykompassi on vielä varsin abstraktilla tasolla, ja sen aloitteita julkaistaan vuosina 2025–2026. Osa aloitteista, kuten osaamisunioni, on jo julkaistu, ja lisää on tulossa pian.

Komissio sai kritiikkiä siitä, ettei korkeakouluja kuultu tarpeeksi kompassin valmistelussa. Ammattikorkeakoulujen kannalta onkin nyt ensisijaisen tärkeää, että **tutkimukseen, innovaatioihin ja koulutukseen** tehdään **rohkeita panostuksia**, jotta Eurooppa saavuttaa kilpailukykykompassin mukaiset tavoitteet.

Soveltava tutkimus on ammattikorkeakoulujen vahvuus, ja se on nähtävä tärkeänä voimavarana tieteellisten tutkimustulosten muuttamisessa yhteiskunnallisiksi hyödyiksi ja vaikuttavuudeksi.

Ammattikorkeakoulujen soveltava TKI-toiminta tuottaa uusia ratkaisuja Euroopan yhteisiin haasteisiin. Ammattikorkeakoulut pitävät myös tärkeänä, että soveltavan tutkimuksen lisäarvo tunnustetaan yhteiskuntaa palvelevien ratkaisujen löytämiseksi Euroopassa.

Kilpailukykykompassin avaintavoitteet painottuvat kriittisiin teknologioihin ja markkinoille pääsyyn, ja se korostaa innovaation merkitystä Euroopan tuottavuuden kasvun moottorina. Tämä avaa yhä parempia mahdollisuuksia ammattikorkeakouluille osallistua soveltavan tutkimuksen ja korkeamman TRL-tason (Technology Readiness Level) hankkeisiin, jotka tähtäävät tutkimustulosten kaupallistamiseen ja teolliseen soveltamiseen.

Kilpailukykykompassissa on suomalaisille korkeakouluille hyviä teemoja, kunhan vain korkeakoulujen merkitystä EU:n kilpailukyvyn tavoitteissa muistetaan pitää aktiivisesti mukana. Esimerkiksi turvallisuussektorin kehittämiseen on ammattikorkeakouluilla Suomessa ympäri maata kaksoiskäyttölaboratoriota ja -laitteistoja, joita voidaan hyödyntää osana turvallisuus- ja puolustusteollisuuden tutkimus-, tuotekehitys- ja pilotointitarpeita.

FP10-tutkimus- ja innovaatio (T&I) puiteohjelma tarvitaan

Jotta EU voi vastata taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin, Eurooppa tarvitsee korkeakoulujen näkökulmasta pitkäjänteisen ja budjetiltaan kunnianhimoisen tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman.

Tarvitaan vahva tutkimus- ja innovaatioulottuvuus, joka kattaisi koko T&I-ketjun. Rahoituksen on ulotuttava perustutkimuksesta soveltaviin tieteisiin ja käyttöönottoon sekä skaalaamiseen asti.

Euroopan strateginen kilpailukyky ja teknologisen johtoaseman tavoittelu ovat riippuvaisia EU:n panostuksista TKI-toimintaan. Eurooppa menestyy parhaiten kansainvälisessä kilpailussa, kun tutkimus, kehitys- ja innovaatioyhteistyön strategisissa valinnoissa kaikki em. kolme osa-aluetta ovat samanaikaisesti läsnä.

Kilpailukykykompassissa tai komission työohjelmissa ei mainita tutkimuksen ja innovoinnin tulevaa puiteohjelmaa (FP10). Tämä on herättänyt huolta korkeakouluyhteisössä tulevan puiteohjelman olemassaolosta ja itsenäisyydestä. Jos FP10 integroidaan osaksi kilpailukykyohjelmaa, on pelkona laadun, kilpailullisuuden ja tutkimusyhteistyön heikkeneminen.

Moni eurooppalainen korkeakouluverkosto on vaatinut puiteohjelman kokonaisbudjetin kaksinkertaistamista tulevalle ohjelmakaudelle. Tämä on perusteltu vaatimus Euroopan strategisiin haasteisiin vastaamiseksi, ja Euroopan komission poliittiset suuntaviivat asettavat myös tutkimuksen ja innovoinnin Euroopan kilpailukyvyn keskiöön.

Puiteohjelmarahoituksen kohdentaminen erityisesti korkeakouluissa tehtävään TKI-toimintaan on tärkeää, sillä niissä tehtävä tutkimus- ja kehittämistoiminta (koulutuksen, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön kautta) tuottaa uutta osaamista, innovaatioita ja tietoa koko yhteiskunnan käyttöön. Vahva teollisuuspolitiikka tarvitsee rinnalleen aktiivisen korkeakoulusektorin kumuloimaan tietoa ja osaamista.

Kilpailukykykompassin tavoitteiden rahoittamisessa **Arene pitää tärkeänä itsenäisen FP10-puiteohjelman säilyttämistä tutkimukselle ja innovaatioille.** Tämän tulisi olla ensisijainen rahoitusohjelma ja sille pitää varata riittävän kunnianhimoinen ja korvamerkitty budjettikuori koko ohjelmakauden ajaksi. Puiteohjelman rahoitusta on suunnattava erityisesti **korkealaatuiseen, monialaiseen ja soveltavaan TKI-toimintaan.**

Euroopan kestävän kilpailukyvyn kannalta tulee tukea myös **uusia innovaatioita, bottom-up toimia ja yhteiskunta- ja ihmistieteiden aloja,** jotka puuttuvat kokonaan tai ovat heikosti painotettuna kompassissa. On tärkeää tukea eurooppalaisia TKI-yhteistyöhankkeita ja kumppanuuksia, jotka ovat laaja-alaisia eivätkä keskity pelkästään esim. avainteknologioiden kehittämiseen ja teknologia-aloihin, vaan kattavat myös yhteiskunnalliset haasteet. Toisin sanoen, kaikki TRL-tasot pitää huomioida. Komissio suuntaa EU:n TKI-rahoitusta nyt vahvasti teknologia- ja teollisuussektorille, mutta huomio tulisi pitää myös humanistilla ja sosiaalitieteiden aloilla, sillä teknologioiden käyttöönotossa ja soveltamisessa on myös käytännönläheinen ja sovellettavuuden ulottuvuus, jossa ammattikorkeakoulujen vahvuudet pääsevät käyttöön.

ERA-asetus

Komissio julkaisi 28.2.2025 ehdotuksen neuvoston suositukseksi eurooppalaisen tutkimusalueen (European Research Area, ERA) toimintapoliittiseksi ohjelmaksi vuosille 2025–2027.

Tuleva eurooppalaista tutkimusaluetta koskeva säädös ja tuleva innovaatiosäädös ovat avauksia, joilla toivotaan olevan myönteisiä vaikutuksia korkeakoulujen toimintakentälle Euroopassa.

Arene pitää tärkeänä, että EU:n TKI-politiikan ja koulutuspolitiikan välisille synergioille on omistettu erillinen ERA-toimi, sillä tämä painotus ei ole itsestäänselvyys. Seuraavan monivuotisen rahoituksen

tulisi tukea eurooppalaisia yliopistoyhteenliittymien ja allianssien kokonaisvaltaista kehitystä, mukaan lukien TKI-ulottuvuus.

Suosituksessa mainitaan tulevat lainsäädäntöaloitteet, joilla pyritään saamaan vahvempi vaikutus kuin mitä pelkällä vapaaehtoisuudella saataisiin aikaan. ERA-asetuksen (ERA Act) sisältämät lainsäädäntötoimet ovat sellaisia, joita Arene seuraa suurella mielenkiinnolla.

Tutkimuksen ja ammattikorkeakoulujen näkökulmasta on hyvä, että siirrytään kohti **sitovaa lainsäädäntöä** (ERA Act), eli pakollisia määräyksiä tutkimusrahoituksen, akateemisen vapauden ja liikkuvuuden alueella, sekä innovaatioita koskevaa lainsäädäntöä (Innovation Act), esim. tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurin saatavuus, jotka molemmat tulisivat voimaan vuonna 2026.

Osaaminen

Union of Skills (Osaamisunioni) on komission aloite, joka julkaistiin 5.3.2025. Osaamisunionilla on tarkoitus vahvistaa EU:n kilpailukykyä parantamalla unionin inhimillistä pääomaa. Osaamisunioni-aloitteen tarkoitus on puuttua osaamisen ja työvoiman kohtaanto-ongelmiin ja siinä on selkeä kilpailukyvyn parantamisnäkökulma. Komissio painottaa, että osaamiseen on panostettava laajasti eli kaiken ikäisten oppimiseen, kaikilla tasoilla ja läpi elämän. Aloitteella pyritään vastaamaan työelämän murrokseen ja nopeaan muutostahtiin

Osaamisunionin yhteiset tavoitteet ovat hyviä, mutta aloite ei sisällä kovin paljon konkreettisia toimia ja työkaluja tavoitteiden saavuttamiseksi. Koulutus on pitkälti kansallista toimivaltaa, eikä komissiolla ole työkaluja, joilla saisi jäsenmaat panostamaan koulutukseen, elleivät ne itse sitä halua.

Arene katsoo, että Suomella voisi olla aktiivinen ja kunnianhimoinen rooli eurooppalaisten osaamis- ja koulutustason nostossa. Näitä tavoitteita tulisi pystyä edistämään myös kotimaassa riittävillä panostuksilla korkeakoulutukseen.

Tuleva Erasmus+ -ohjelma on melko tärkeässä roolissa, jotta osaajien liikkuvuutta saataisiin tehostettua Euroopan sisällä ja toki osittain myös ulkopuolelle globaalin liikkuvuuden otsakkeen alla. Liikkuvuus voidaan tulkita keinona myös opiskelijoiden ammatillisten verkostojen rakentumiseen (EU:n sisämarkkinat ja osaajien liikkuvuus sen sisällä, Lettan viides vapaus).

Koheesiopolitiikka ja sen rahoitus

Koheesiopolitiikka ja sen rahoitus on osa monivuotista rahoituskehystä (MFF). Ammattikorkeakouluille rakennerahastot ovat merkittävässä osassa niiden TKI-rahoitusta, 60 %, ja ammattikorkeakoulut osaavat hyvin hyödyntää EU:n rakennerahastoja. Koheesiorahoituksen avulla AMK:t rakentavat TKI-infraa PK-yrityksille ja tämä samainen infra on merkittävää myös koulutuksen laadulle ja työelämäläheisyydelle. Olennaista on siis varmistaa, että Suomi saa koheesiorahoitusta myös jatkossa ja huolehtia samalla, että se kehittää Suomen kilpailukykyä ja elinvoimaa. Rakennerahastojen osalta kunnianhimon tasoa voitaisiin entisestään kasvattaa, jotta ne aidosti tukevat elinkeinoelämän kilpailukyvyn ja julkisen sektorin kehittymistä. Rakennerahastoja pitäisi ohjata entistä enemmän soveltavan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan käyttöön.

Ida Mielityinen, toiminnanjohtaja